

socialization of adolescents from the single-parent families: monograph]. Kyiv: DSGU, p.180. [in Ukrainian].

5. Leleka, S.V. (2006). Aktivizatsiya piznavalnoi diyalnosti uchniv na urokach ekonomiky [An activation of cognitive activity of students at economics lessons]. *Economics in schools of Ukraine*, no.4(17), pp. 8 – 11. [in Ukrainian].

6. Ovsyuk, N. (2011). Formuvannya ekonomichnoi kompetentnosti u protsesi vuvchennya geografii ta osnov ekonomiky [The formation of economic competence in the process of studying Geography

and Fundamentals of Economics]. *Geography and Basics of Economics in School*, no. 1, pp.37–41. [in Ukrainian].

7. Ovcharuk, O. (2003). Kompetentnist yak klyuch do onovlennya zmistu [Competence as a key to updating the content of education]. *A strategy of reforming the education in Ukraine*. Kyiv: “K.I.S”, pp. 13–41. [in Ukrainian].

8. Topuzov, O. & Vishkinini, L. (2011). Kompetentnisny pidchid do navchannea [Competency approach to learning]. *Geography and Basics of Economics in School*, no. 5, pp. 34–37. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.07.2018

УДК [378.091.212:78.071.2]005.336.5

DOI:

Марина Білецька, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
Тетяна Підварко, старший викладач кафедри інструментального
виконавства та музичного мистецтва естради
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

АРТИСТИЗМ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто проблему підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, розкрито поняття “артистизму” та його значення у структурі музично-виконавській компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Констатовано, що артистизм є необхідною складовою особистісно-когнітивного компоненту структури музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва, адже яскраво виражений артистизм допоможе зміцнити в учнів інтерес до музики та до занять з музичного мистецтва.

Ключові слова: артистизм; творча уява; виконавські уміння; виконавська майстерність, компетенція.
Літ. 10.

Maryna Biletska, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor,
Head of the Instrumental Performance and Arts of Pop Music Department
Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University
Tetyana Pidvarko, Senior Lecturer of the Instrumental Performance and Arts of Pop Music Department
Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University

ARTISTRY AS A NEEDED COMPONENT OF MUSICALLY-CARRYING OUT COMPETENSE OF FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART

The problem of preparation of future teacher of musical art is considered in the article, concept “artistry” and the value are exposed in a structure of the musically-carrying out competence of future teacher of musical art.

It is established, that artistry is a necessary component of personality and the component of structure of musically-carrying out competence of future teacher of musical art, and in fact the brightly expressed artistry will help to fix the students’ interest to music and to employments after studying the musical art.

A musically-carrying out competence gives an opportunity to the teacher of musical art more fully to expose the individual professionally meaningful features: emotionality and expressiveness, reflexivity and creativity, and also volitional qualities. Artistry is containing many constituents. They are the stage of inspiration, and possibility to make alteration by improvisation in implementation in the process of live performance, and ability to underline the best lines of own creative personality. Artistry is the result of cooperation of carrying out the mastery of performer and creative contact with listeners. If the teacher of musical art will not be able to lay hands on attention of schoolchildren-listeners and at the same time to feed the emotional support, then there is the testifies of absence of artistry, without that, the musically-carrying out activity can not be fruitful. An important role in carrying out

activity of teacher of musical art and display of artistry are played by imagination. Imagination follows to examine as an important attribute of artistically-pedagogical work of teacher-musician, the special functions that are taken. Imagination helps to see the model of the future artistic co-operating with the piece of music, stimulates the creative feel of teacher and drives him to the most expedient emotional form.

Keywords: *artistry; creative imagination; carrying out the abilities; carrying out mastery; a competence.*

Постановка проблеми. У зв'язку з реформуванням системи вищої освіти в Україні перед сучасною вищою школою постають нові завдання, які направлені на формування та розвиток освіченого, творчого, компетентного фахівця, який вмє навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Серед ключових компетентностей якими повинні оволодіти учні в загальноосвітній школі, важливе місце посідає “обізнаність та самовираження у сфері культури”, це зазначено в концепції нової української школи. Сформованість зазначеної компетентності передбачає здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Саме на заняттях з “Музичного мистецтва” в загальноосвітній школі, вивчаючи світові шедеври класичної та сучасної музики, учні набувають досвіду емоційного та образного сприйняття.

Музично-естетичне виховання школяра має особливе значення в сучасному світі, коли потреба в освічених людях особливо висока. Заняття з музичного мистецтва допомагають формувати в учнів здібності для оцінки та естетичного ставлення до себе та інших людей. У зв'язку з цим актуальним постає питання підготовки компетентного вчителя музичного мистецтва, який володіє музично-слуховою, музично-граматичною, музично-педагогічною та музично-виконавською компетенцією [8, 36 – 38].

Музично-виконавська компетенція дає можливість учителю музичного мистецтва більш повно розкрити свої індивідуальні професійно значущі особливості: емоційність і виразність, рефлексивність та креативність, а також вольові якості – вміння триматися на сцені, володіти артистичними якостями. Артистичні якості необхідні вчителю будь-якої спеціальності, але в особливій мірі вони знаходять відображення в діяльності вчителя музичного мистецтва. У педагогічній діяльності питання формування артистизму й акторсько-сценічних умінь знайшли відображення в роботах цілої низки дослідників. Так, окремі аспекти проблеми розроблені у працях А. Макаренка, сучасних педагогів Ю. Азарова, І. Зязюна, В. Кан-Калика, Н. Никандрова. Вагомий внесок у дослідження проблеми

артистизму зробила Л. Майковська, подавши цілісне уявлення про художньо-комунікативний аспект діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування професійної компетентності вчителя знайшли своє відображення в роботах І. Беха, В. Баркасі, Т. Браже, С. Гончаренка, О. Добудько, І. Зязюна, В. Кричевського, Н. Ничкало, О. Савченко, Н. Тарасевич, О. Шиян та ін.; підготовка майбутніх учителів у галузі мистецької освіти у працях В. Дряпіка, О. Демянчук, Т. Завадської, Л. Коваль, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк, В. Орлової, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Л. Хлебнікової, О. Щолокової та ін.; різні аспекти проблеми формування артистизму й акторсько-сценічних умінь знайшли відображення в роботах Ю. Азарова, І. Зязюна, В. Кан-Калика, розробкою проблеми педагогічного артистизму займалися такі дослідники, як Ш. Амонашвілі, О. Булатова, Н. Войтлева, Г. Гаріпова, М. Дем'яно, В. Загвязинський, С. Якушева та ін.

Мета статті полягає в розкритті сутності та значення артистичних умінь у структурі музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Ми розглядаємо музично-виконавську компетенцію майбутнього вчителя музичного мистецтва як складну багаторівневу структуру, що складається із взаємодії особистісно-когнітивного, праксеологічного та рефлексивно-креативного компонентів, сформованість яких дозволяє майбутньому вчителю музичного мистецтва ефективно здійснювати музично-виконавську діяльність. Саме до особистісно-когнітивного компоненту ми відносимо артистизм, який найяскравіше проявляється в музично-виконавській діяльності вчителя музичного мистецтва. Артистизм, як професійна якість особистості вчителя в музично-виконавській діяльності проявляється в умінні виразно, яскраво виконувати музичні твори, образно відтворювати їх, використовувати ігрові методичні прийоми, творчі завдання, все це забезпечують успіх музично-педагогічної діяльності вчителя.

Цілеспрямоване формування артистизму особистості майбутнього вчителя в музично-виконавському навчанні є педагогічною проблемою. Але оскільки артистизм відноситься

до суб'єктивного, внутрішнього утворення особистості, то його формування є і психологічною проблемою. Саме ця якість є найбільш значущою серед безлічі психологічних і діяльнісних особливостей, що складають образ педагога-музиканта, вона є показником рівня його загальнопедагогічної і духовної культури, значення якої на сучасному етапі важко переоцінити.

Суть артистизму полягає в умінні впливати на учнів, “захоплювати” їх своїм виконанням. Науковець Ю. Цагареллі дає визначення артистизму як “здатності до комунікативного впливу на публіку шляхом зовнішнього вираження артистом внутрішнього змісту художнього образу на основі сценічного перевтілення” [10]. Справжній артистизм – це краса й багатство внутрішнього світу педагога, уміння вирішувати завдання, проектувати майбутнє, представляючи його в образах, використовуючи фантазію та інтуїцію, гармонійно зіставляючи логічне й естетичне.

Успішність музично-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва багато в чому залежить від рівня емоційного відгуку на музику, тому, що виконавське втілення музичного матеріалу в умовах публічного виступу можливе лише при наявності у виконавця відповідної ідейно-образної уяви, емоційного переживання. Б.М. Теплов відмічає, що “музичне переживання за сутністю емоційне переживання, й інакше як емоційним шляхом не можливо зрозуміти зміст музики. Здатність емоційного відклику на музику повинна складати центр музичності” [9]. Захопити, зацікавити дітей емоційним, виразним виконанням вчитель зможе тільки в тому випадку, якщо він сам володіє виконавською емоційністю, артистизмом.

Як підкреслює Т.Ф. Цибульська, структура музично-педагогічних здібностей вчителя музичного мистецтва включає підструктуру музичної обдарованості, а саме музикальність, а також виконавські здібності – артистизм. Виховання виконавської емоційності, артистизму – важлива умова формування музично-виконавських умінь.

“Артистизм дій” Л. Майковська [7] розглядає як особливу якість особистості педагога-музиканта, узагальнену специфічну здатність, що дозволяє успішно здійснювати художньо-комунікативну діяльність на уроці музики. На думку О. Рудницької артистизм – це художнє обдарування особистості, висока майстерність виконання вчителем фахової діяльності, що проявляється у вирішенні творчих завдань та в тому, що і як він робить. За визначенням О. Ролінської артистизм – це вміння захоплювати

собою, адже внутрішня свобода є обов'язковою для вчителя, вона є свідченням його професіоналізму [5]. Артистичність – це уміння створити особливу атмосферу спілкування дітей певного віку з музичними творами що виконує вчитель на уроці.

В.І. Загвязинський вважає, що артистизм – це особливий, проникливий стиль співтворчості вчителя і учня, орієнтований на розуміння і діалог один з одним; витончене й тонке мереживо створення живого почуття, знання й сенсу, які народжуються “тут і зараз”. Це здатність миттєво переключатися на нові ситуації, виступати в новому образі, вміння жити ідеями, які викладаються учням на уроці, жити широко. Це багатство особистісних проявів, гра уяви, витонченість, натхненність.

Артистизм є вмощенням багатьох складових. Це і сценічне натхнення, і спроможність внести шляхом імпровізації потрібні корективи у виконання в процесі публічного виступу, і уміння підкреслити кращі риси власної творчої особистості. Артистичне виконання приваблює, а його відсутність – відштовхує слухачів навіть тоді, коли інтерпретація твору є бездоганною з точки зору змістовності, віртуозності, володіння виразальними засобами.

Артистизм є результатом взаємодії виконавської майстерності виконавця і творчого контакту зі слухачами. Якщо вчитель музичного мистецтва не зможе заволодіти увагою школярів-слухачів і в той же час живитись емоційною підтримкою, то це свідчить про відсутність артистизму, без якого музично-виконавська діяльність не може бути плідною.

Ми погоджуємося з думкою В. Бурназової [1], що в інструментальній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва формування артистизму, на превеликий жаль, здійснюється лише стихійно. Вона вважає, що в процесі оволодіння професійно-виконавськими якостями вдосконалюється артистизм (сценічне перевтілення, комунікативні, регулятивні, показові й сенсомоторні сценічні рухи), – один з чинників виконавської самостійності майбутніх учителів музичного мистецтва. Результативність педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва може бути забезпечена при достатньому рівні виконавської самостійності, а також артистизмі, комунікативності, креативності, що допомагає здійсненню більш оригінального та творчого підходу до роботи.

До умінь вчителя музики, в яких проявляється артистичність виконавської діяльності В. Костюков відносить:

АРТИСТИЗМ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

- уміння виразно виконати музичний твір (на інструменті або голосом);
- уміння у виконанні переконливо передати художній образ твору;
- уміння вокально-хорової роботи;
- співацькі навички та вміння;
- концертмейстерські вміння;
- уміння визначити художню ідею музичного твору;
- навички підбору музичного репертуару з урахуванням життєвих і музичних інтересів школярів;
- уміння використовувати власні вокальні, виконавські можливості, акторські навички в розкритті художнього образу твору тощо [4].

Артистизм як феномен художньої, естетичної, творчої діяльності (у нашому випадку – інструментального виконавства) пов'язаний з природною обдарованістю, яка виражається в особливому вмінні поводити себе на сцені, у віртуозності володіння собою (та інструментом), що залишає особливо сильне, незабутнє враження і захоплює публіку [2].

За визначенням І. Івасишина виконавська майстерність – це характеристика рівня виконавської діяльності музиканта, що передбачає здатність до глибокого осягнення змісту музики, виявлення власного ставлення до її художніх образів, технічно досконалого та артистичного втілення музичного твору в реальному звучанні. Виконавська майстерність як результат справжньої творчості передбачає уміння створити цікаву, неповторну, винятково індивідуальну інтерпретацію музичного твору [3, 153 – 155].

Основними методами розвитку артистизму є художньо-комунікативний тренінг, рольові ігри, естетико-артистичний показ, моделювання художньо-педагогічних ситуацій, демонстрація та аналіз відеозаписів.

Важливу роль у виконавській діяльності вчителя музичного мистецтва та прояві артистизму відіграє уява. Уяву слід розглядати в якості важливого атрибуту художньо-педагогічної творчості педагога-музиканта, якій відводяться особливі функції. Уява допомагає бачити модель майбутньої художньої взаємодії з музичним твором; стимулює творче самопочуття вчителя і призводить його в найбільш доцільну емоційну форму; допомагає в реальних обставинах педагогічної діяльності здійснювати інтуїтивний пошук необхідних засобів впливу на аудиторію. Тому артистизм тісно пов'язаний з творчою уявою, створенням зовсім нового, оригінального музичного образу, який не існував досі.

Висновок. Мистецтво художньо-музичного

виконання – це виразність та артистичність передачі художнього образу в музичному творі. Успіх функціонування виконавських знань, умінь і навичок педагога багато в чому залежить від його артистичних умінь, що проявляються в неповторності і своєрідності виконання музичного матеріалу, здатності регулювати психічні процеси мобілізації і релаксації. Саме на рівні особистісної інтонації педагога відбувається захоплення учнів прекрасно-духовним світом музичних образів, дотик до художньої епохи, переживання моментів спілкування з авторським часом.

Тому артистизм є необхідною складовою музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва, адже яскраво виражений артистизм вчителя музичного мистецтва допоможе зміцнити в учнів інтерес до музики та до занять з музичного мистецтва.

Перспективами подальших наукових розвідок є художньо-естетичні прояви артистизму як явище творчої музично-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурназова В.В. Артистизм як один з чинників виконавської самостійності майбутнього вчителя музичного мистецтва // В.В.Бурназова / Серія: Педагогічні науки. – Вип. 3. – Бердянськ: БДПУ, 2016. – С. 90–94
2. Єргієв І.Д. Артистичний універсум музиканта-інструменталіста кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис ... д-ра мистецтвознавства: спец. 17.00.03 / І. Д. Єргієв. – Київ, 2016. – 39 с.
3. Івасишин І. Музично-виконавська діяльність як засіб творчого розвитку особистості / І.Івасишин // Гірська школа українських Карпат. – 2014. – № 11. – С. 153–155
4. Костюков В.В. Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / В.В.Костюков. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017 р. – 24 с.
5. Ролінська О.Г. Евристичні методи і прийоми у навчальній діяльності майбутнього педагога-музиканта / О.Г. Ролінська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 17 (22). – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – С. 54 – 58.
6. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. /Оксана Петрівна Рудницька. – К., 2002. – 270 с.

7. Майковская Л.С. Артистизм учителя музыки: учебное пособие / Л.С.Майковская// [2 изд. доп.] – Москва: Москв. гос.ун-т культуры и искусства, 2005. – 74 с.

8. Сизова Е. Р. Профессиональная компетентность специалиста-музыканта: структура, содержание, методы развития // Высшее образование. 2007. № 11. С. 36–38.

9. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей.: Избр. труды: В 2 т. – Т.1, – М.: Педагогика, 1985. – 222 с.

10. Цагарелли Ю.А. Психология музыкально-исполнительской деятельности. – СПб.: Композитор, Санкт-Петербург, 2008, – 368 с.

REFERENCES

1. Burnazova, V.V. (2016). Artystyzm yak odyn z chynnykiv vykonavskoi samostiinosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Artistry as one of factors of carrying out independence of future teacher of musical art]. *Series: Pedagogical sciences*. Vol. 3. Berdiansk: BDPU, pp. 90–94. [in Ukrainian].

2. Yerhiiev, I.D. (2016). Artystychnyi universum muzykanta-instrumentalysta kintsia 20 – pochatku 21 stolittia [The artistic universum of the musician-instrumentalist of the late 20 – early 21 century]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv: 39 p. [in Ukrainian].

3. Ivashyn, I. (2014). Muzychno-vykonavska diialnist yak zasib tvorchoho rozvytku osobystosti [Musically-carrying out activity as means of creative development of personality]. *Mountain school of Ukrainian Carpathians*. no 11, pp. 153–155. [in Ukrainian].

4. Kostiukov, V.V. (2017). *Metodyka formuvannia pedahohichno-artystychnykh umin maibutnikh uchyteliv muzyky na zaniattiakh z postanovky holosu* [Methodology of forming of pedagogical-artistic abilities of future music masters is on employments after the voice training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 24 p. [in Ukrainian].

5. Rolinska, O.H. (2015). *Evrystychni metody i pryomyu u navchalnii diialnosti maibutnoho pedahohamuzykanta* [Heuristic methods and receptions are in educational activity of future teacher-musician]. *Scientific journal of NPU*. Ser.14. *Theory and methods of artistic education*. Kyiv: NPU, vol. 17 (22). pp. 54–58. [in Ukrainian].

6. Rudnytska, O.P. (2002). *Pedahohika: zahalna ta mystetska* [Pedagogics: general and artistic]. Kyiv, 270 p. [in Ukrainian].

7. Maykovskaya, L.S. (2005). *Artistizm uchitelya muzyki: uchebnoe posobie* [Artistry of music master: train aid]. issue 2. Moscow: Moscow State University of Culture and Art. 74 p. [in Russian].

8. Sizova, Ye.R. (2007). *Professionalnaya kompetentnost spetsialista-muzykanta: struktura, sodержanie, metody razvitiya* [Professional competence of specialist-musician : structure, maintenance, methods of development]. *Higher education*, no. 11. pp. 36–38. [in Russian].

9. Teplov, B.M. (1985). *Psikhologiya muzykalnykh sposobnostey* [Psychology of musical capabilities]. Select labours, vol.1. Moscow: Pedagogics, 222 p. [in Russian].

10. Tsagarelli, Yu.A. (2008). *Psikhologiya muzykalno-ispolnitelskoy deyatel'nosti* [Psychology of musically-carrying out activity]. Publ. Composer, St.Peterburg, 368 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 21.07.2018

“Роль педагога полягає в тому, щоб відкривати двері, а не в тому, щоб проштовхувати в них учня.

*Артур Шнабель
австрійський педагог, піаніст і композитор*

“Три шляхи ведуть до знання: шлях роздумів – це шлях найблагодініший, шлях наслідування – це шлях найлегший і шлях досвіду – це шлях самий гіркий.

*Конфуцій
давньокитайський філософ і мислитель*

